

ПРОХОРОВА ВІКТОРІЯ

доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри економіки та менеджменту,
Українська інженерно-педагогічна академія,
м. Харків, Україна
ORCIDiD: <https://orcid.org/0000-0003-2552-2131>

РЕФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Анотація. Світові перетворення, які обумовлено стрімкими процесами інтелектуалізації, інноватизації та інтеграції, змінюють акценти в конкурентній боротьбі суб'єктів підприємницької діяльності, вимагають модернізаційного оновлення, розбудови високотехнологічного виробництва, налагоджування співпраці між державою та наукою для впровадження управлінських механізмів та інструментів креативного характеру в енергетичному секторі України.

Реформування енергетичного сектору має вирішальне значення для забезпечення більш якісних послуг для громадян України та безпосередньо пов'язано зі зниженням корупції, зміцненням державних фінансів та покращенням загального інвестиційного клімату. Це обумовлює необхідність забезпечення стабільного та прогнозованого інвестиційного середовища.

В сучасних умовах управління промисловими підприємствами вимагає вирішення проблем, викликаних як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Отже, сучасність вимагає формування та впровадження нової концепції управління промисловими підприємствами шляхом використання інноваційних інструментів для вирішення проблем, що дозволяють враховувати тенденції зміни внутрішнього та зовнішнього оточення і раціонально реагувати на них.

Без допомоги уряду України, який має докласти максимальних зусиль для стимулювання техніко-технологічного прориву в енергетичному секторі економіки, неможливо забезпечення стійкого економічного розвитку. Необхідно надати податкові пільги для впровадження масштабних проєктів з модернізації виробничих потужностей.

Для ефективного стимулювання розвитку інноваційного потенціалу як основи інвестиційного середовища доцільно використовувати як внутрішні можливості підприємств енергетичного сектору, так і розширювати можливості залучення інвестиційних ресурсів, що є підґрунтям для розроблення алгоритму реформування комбінованих сценаріїв управління енергетичною безпекою як основи забезпечення національної безпеки держави.

Ключові слова: реформування, енергетичний сектор України, енергетична безпека, нестабільність зовнішнього контексту, енергоефективність, енергозбереження, енергоресурс, стратегія.

Вступ. В умовах нестабільності зовнішнього контексту енергетична безпека є однією з найважливіших складових національної безпеки країни. Україна, як країна з високою залежністю від імпорту енергоресурсів, потребує системних рішень щодо реформування енергетичного сектору. У зв'язку з цим у статті розглядається актуальність питання енергетичної безпеки України та шляхи її забезпечення у контексті нестабільності зовнішнього контексту.

Енергетична безпека України є одним із найважливіших питань, які стоять перед державою. Україна є залежною від імпорту енергоресурсів, особливо газу, нафти та вугілля, що створює значні ризики для стабільності енергетичного сектору країни. На сьогоднішній день більше 50% споживання енергоресурсів в Україні забезпечується за рахунок імпорту.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питаннями реформування енергетичного сектору України в контексті управління енергетичною безпекою займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Галущенко І. [1], Геєць В. [2], Гораль Л. [3], Павленко І. [6], Прохорова В. [7], Сидорчук О. [8], Хаустова В. та Колодяжна Т. [9] та багато інших.

Формулювання мети статті. Розвиток вітчизняної економіки, вимагає посиленої уваги до проблеми реформування енергетичного сектору України в контексті управління енергетичною безпекою, тому метою статті є викладення системного бачення питання реформування енергетичного сектору, що має вирішальне значення для забезпечення якісніших послуг для громадян України як одного з напрямів стратегічного соціально-економічного розвитку суспільства зокрема та економіки в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним фактором низького рівня безпеки енергетичного сектору України в контексті управління є

неефективне використання власних і залучених джерел фінансово-кредитної підтримки щодо проведення структурних трансформацій. Дана ситуація безпосередньо пов'язана з наслідками проведених реформ, політичною нестабільністю, дефіцитом обсягів державного фінансування, з недосконалістю амортизаційної політики, низьким рівнем зацікавленості фінансово-кредитних установ у підтримці інноваційних проєктів в енергетичному секторі економіки.

Одним з найважливіших чинників, що впливають на енергетичну безпеку України, є нестабільність зовнішнього контексту. Наприклад, можливість зміни цін на енергоресурси на світовому ринку, політичні та економічні кризи в країнах-експортерах, а також можливість обмежень в поставках енергоресурсів з боку постачальників.

Ще одним фактором, який впливає на енергетичну безпеку України, є недостатня розвиненість інфраструктури та технологій, що пов'язані з виробництвом та транспортуванням енергоресурсів. Наприклад, значна частина газопроводів та електромереж потребує серйозної модернізації.

Окрім того, в Україні існує проблема великої залежності від вугілля як джерела енергії. Це призводить до негативного впливу на довкілля та здоров'я населення, а також до можливості зміни вартості енергоресурсів, таких як газ і нафта, а також через можливі обмеження їх поставок з боку постачальників.

Питання реформування енергетичного сектору України мають як тактичний так і стратегічний характер, тому Україна вже протягом декількох років проводить реформування свого енергетичного сектору з метою забезпечення сталого розвитку та енергетичної безпеки країни (рис.1). Одним з основних напрямків реформування є розвиток відновлюваної енергетики та зменшення залежності від імпорту вугілля та газу.

Уряд України запровадив ряд заходів для підтримки розвитку відновлюваної енергетики, зокрема, за допомогою спеціальних тарифів на виробництво електроенергії з відновлюваних джерел та програми підтримки

Рис. 1. Реформування енергетичного сектору України в контексті управління енергетичною безпекою

встановлення сонячних панелей на підприємствах та житлових будинках. Крім того, відбувається реформування ринку електроенергії, що має на меті забезпечення конкуренції та створення прозорих умов для всіх учасників ринку.

Однак, реформування енергетичного сектору України зустрічається з численними викликами та перешкодами. Наприклад, відбувається збільшення вартості енергоресурсів, що може стати причиною зростання цін на електроенергію для населення та підприємств. Крім того, реформування ринку електроенергії потребує значних зусиль та часу, щоб досягти своєї мети.

Умови нестабільності зовнішнього контексту можуть суттєво вплинути на енергетичну безпеку України, зокрема, через можливості зміни вартості енергоресурсів, таких як газ і нафта, а також через можливі обмеження їх поставок з боку постачальників.

Для забезпечення енергетичної безпеки в умовах нестабільного зовнішнього контексту, Україна повинна розглядати декілька шляхів дії. Одним з них є розвиток відновлюваної енергетики та зменшення залежності від імпорту енергоресурсів. Це може бути досягнуто шляхом збільшення кількості вітро- та сонячних електростанцій, а також сприяння розвитку малих гідроелектростанцій.

Іншим шляхом є розвиток енергоефективності та енергозбереження. Це можна здійснити шляхом встановлення більш ефективних систем опалення та кондиціонування, а також сприяння використанню енергозберігаючих технологій в промисловості.

Для зменшення ризиків, пов'язаних з можливими обмеженнями поставок енергоресурсів, Україна також може розглядати можливість збільшення власного видобутку газу та вугілля, а також сприяти розвитку альтернативних джерел енергії, таких як біогаз та біомаса.

Окрім того, для забезпечення енергетичної безпеки в умовах нестабільного зовнішнього контексту, Україна повинна забезпечувати диверсифікацію джерел

постачання енергоресурсів та сприяти розвитку міжнародного співробітництва з метою забезпечення енергетичної безпеки.

Енергетична безпека України є одним із найважливіших питань, які стоять перед державою. Україна є залежною від імпорту енергоресурсів, особливо газу, нафти та вугілля, що створює значні ризики для стабільності енергетичного сектору країни. На сьогоднішній день більше 50% споживання енергоресурсів в Україні забезпечується за рахунок імпорту.

Для забезпечення енергетичної безпеки України необхідно приймати комплексні стратегічні рішення. Серед таких рішень можна виділити наступні:

1. Диверсифікація джерел та шляхів поставок енергоресурсів. Для зменшення залежності від одного постачальника енергоресурсів необхідно розробляти та реалізовувати стратегії диверсифікації джерел та шляхів поставок. Наприклад, розвивати співпрацю з країнами ЄС, які є надійними партнерами з поставок газу, а також розробляти можливості для використання відновлюваних джерел енергії.

2. Розвиток власного виробництва енергоресурсів. Розвиток власного виробництва енергоресурсів є однією з ключових стратегій для забезпечення енергетичної безпеки України. Наприклад, для забезпечення газової безпеки країни необхідно розвивати власне видобутку газу та розвивати альтернативні джерела, такі як газ сланцевий та біогаз.

3. Розвиток та модернізація енергетичної інфраструктури. Для забезпечення енергетичної безпеки необхідно розвивати та модернізувати енергетичну інфраструктуру, що включає в себе енергоблоки та електромережі. Наприклад, розвиток вуглецевих технологій для виробництва електроенергії, а також створення умов для використання біомаси та інших відновлюваних джерел енергії.

4. Зменшення витрат енергоресурсів та підвищення енергоефективності в різних галузях економіки. Підвищення енергоефективності є однією з ключових

стратегій для забезпечення енергетичної безпеки, оскільки це дозволяє економити енергоресурси та зменшувати залежність від імпорту енергії. Наприклад, в Україні здійснюється програма щодо забезпечення енергоефективності та енергозбереження, яка спрямована на зменшення витрат енергоресурсів та підвищення енергоефективності в різних галузях економіки.

5. Розвиток альтернативних джерел енергії. Розвиток альтернативних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія, є важливим напрямом для забезпечення енергетичної безпеки України. Наприклад, за даними Міністерства енергетики та захисту довкілля України, до 2025 року планується встановити понад 2,5 ГВт потужності вітрових електростанцій.

В аспекті реформування енергетичного сектору України доцільно визначити зовнішні та внутрішні загрози енергетичній безпеці України. Основні з них доцільно та необхідно враховувати в контексті економічних інтересів та економічної політики держави з урахуванням функціональних особливостей економіки знань та цифровізації.

Залежність від постачання газу з Росії є однією з найбільших загроз енергетичній безпеці України. У минулому така залежність призводила до політичного тиску та зростання цін на газ. Нині ж залежність від Росії створює реальну загрозу для енергетичної безпеки України через військові дії на Сході країни, в результаті якого втрачені значні території з видобутком газу.

Ризики, пов'язані з транзитом газу, тому що Україна є важливим транзитним країною для транспортування російського газу до Європи. Оскільки більшість газових потоків, що йдуть до Європи, проходять через Україну, будь-які проблеми з транспортуванням газу через територію України можуть вплинути на енергетичну безпеку країн-імпортерів газу.

Політичні конфлікти та інформаційні війни є серйозними загрозами для енергетичної безпеки України. Наприклад, зокрема після анексії Росією Криму та підтримки бойовиків на Сході України, Росія використовувала енергетичний

фактор для тиску на Україну та її партнерів. Також Росія активно використовує інформаційні впливові операції для створення негативного іміджу України як ненадійного партнера в галузі енергетики.

Терористична загроза є однією з найбільших загроз для енергетичної безпеки України. На сході країни, де триває збройний конфлікт, бойовики вчиняли численні теракти на енергетичних об'єктах, що призводило до порушення енергетичного балансу країни. Наприклад, в листопаді 2015 року було обстріляно газопровід поблизу міста Слов'янськ, що призвело до зниження тиску газу у кількох населених пунктах.

Недостатня розвиненість інфраструктури є однією з головних проблем енергетичної безпеки України. Більшість енергетичних об'єктів в країні є застарілими та потребують серйозного оновлення та модернізації. Наприклад, у 2020 році Україна стала лідером в Європі за кількістю аварій на газопроводах, що свідчить про недостатнє утримання та оновлення інфраструктури.

Крім того, в Україні є недостатньо розвинена система зберігання енергії, що призводить до труднощів у забезпеченні стабільності енергетичної системи в періоди пікового споживання. Також існує проблема з недостатньою розвиненістю системи енергоефективності, що, в свою чергу, призводить до зайвого споживання енергії та збільшення витрат на її виробництво.

Висновки. Отже, реформування енергетичного сектору України в контексті управління енергетичною безпекою є актуальною та складною проблемою, яка має численні виклики та загрози. Серед головних факторів, які впливають на енергетичну безпеку України, можна виділити залежність від імпорту енергоресурсів, нестабільність внутрішньої та зовнішньої політичної ситуації, терористичну загрозу та недостатню розвиненість інфраструктури.

Для забезпечення енергетичної безпеки України необхідно приймати комплексні заходи, серед яких можна виділити наступні: зменшення залежності від імпорту енергоресурсів шляхом розвитку власних джерел відновлюваної

енергії та енергоефективності; забезпечення стабільності енергетичної системи за допомогою модернізації та оновлення інфраструктур, створення довгострокового тарифоутворення, основною метою якого є залучення інвестицій у розширення та модернізацію інфраструктури.

Світові великі донори проектів щодо підвищення енергоефективності та ядерної безпеки, а також реформування енергетичного сектору та розвитку бізнесу, очікують від України послідовності у проведенні реформ та посилення антикорупційних заходів, активізації зусиль щодо створення більш динамічного та конкурентоспроможного енергетичного сектору, відповідної транспарентності юридичних умов, а також непередбачуваністю раптових юридичних змін.

Використана література

1. Галущенко І. Проблеми моделювання процесів розвитку регіональної енергетики. *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем: зб. наук. пр.* 2014. С. 102-114.
2. Геєць В. Розвиток соціального капіталу – найбільше багатство у світі. *Віче.* 2011. № 1. С. 22-26.
3. Гораль Л. Т. Багатоаспектність формування процесу управління безпекою розвитку промислового підприємства. *Проблеми економіки.* 2020. № 2. С. 240-246.
4. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / [Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Сменковський А. Ю., Рябцев Г. Л., Завгородня С. П.]; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.
6. Павленко І. І. Оцінка енергетичної надійності країн Європейського Союзу. *Економіка і організація управління.* 2020. № 1 (37). С. 28-38
7. Прохорова В. В., Проценко В. М., Чобіток В. І. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування. Харків : УПА, 2015. 291 с.
8. Сидорчук О. Г. Стратегія соціальної безпеки України: послідовність формування та напрями реалізації. *Проблеми економіки.* 2019. № 1. С. 176-183. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-176-183>.

9. Хаустова В. Є., Колодяжна Т. В. Вплив процесів злиттів та поглинань на конкурентоспроможність економіки в умовах глобалізації : монографія. ФОР Лібуркіна Л. М., 2019. 416 с.

10. Integrated Electricity Market System / Strelkov M., Strelkova H., Ishchenko O. //2019 IEEE 6th International Conference on Energy Smart Systems (ESS). – IEEE, 2019. – P.359-364.

References

1. Halushchenko I. Problemy modeliuвання protsesiv rozvytku rehionalnoi enerhetyky. Ekonomiko-matematychnе modeliuвання sotsialno-ekonomichnykh system: zb. nauk. pr. 2014. S. 102-114.

2. Heiets V. Rozvytok sotsialnoho kapitalu – naibilshe bahatstvo u sviti. Viche. 2011. № 1. S. 22-26.

3. Horal L. T. Bahatoaspektnist formuvannya protsesu upravlinnia bezpekoiu rozvytku promyslovoho pidpriemstva. Problemy ekonomiky. 2020. № 2. С. 240-246.

4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

5. Enerhetychna bezpeka Ukrainy: metodolohiia systemnoho analizu ta stratehichnoho planuvannya : analit. dop. / [Sukhodolia O. M., Kharazishvili Yu. M., Bobro D. H., Smenkovskiy A. Yu., Riabtsev H. L., Zavhorodnia S. P.]; za zah. red. O. M. Sukhodoli. Kyiv : NISD, 2020. 178 с.

6. Pavlenko I. I. Otsinka enerhetychnoi nadiinosti krain Yevropeiskoho Soiuzu. Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia. 2020. № 1 (37). S. 28-38

7. Prokhorova V. V., Protsenko V. M., Chobitok V. I. Formuvannya konkurentnoi stratehii pidpriemstv na zasadakh innovatsiino-spriamovanoho investuvannya. Kharkiv : UIPA, 2015. 291 s.

8. Sydorchuk O. H. Stratehiia sotsialnoi bezpeky Ukrainy: poslidovnist formuvannya ta napriamy realizatsii. Problemy ekonomiky. 2019. № 1. S. 176-183. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-176-183>.

9. Khaustova V. Ye., Kolodiazhna T. V. Vplyv protsesiv zlyttiv ta pohlynan na konkurentospromozhnist ekonomiky v umovakh hlobalizatsii : monohrafiia. FOP Liburkina L. M., 2019. 416 s.

10. Integrated Electricity Market System / Strelkov M., Strelkova H., Ishchenko O. //2019 IEEE 6th International Conference on Energy Smart Systems (ESS). – IEEE, 2019. – P.359-364.

Viktoriia V. Prokhorova

Doctor of Economics, Professor,

Head of Economics and Management Department,

Ukrainian Engineering and Pedagogics Academy, Kharkiv, Ukraine

REFORMING THE ENERGY SECTOR OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF ENERGY SECURITY MANAGEMENT

Abstract. World transformations, which are caused by rapid processes of intellectualization, innovation and integration, change the emphasis in the competitive struggle of business entities, require modernization, development of high-tech production, establishment of cooperation between the state and science for the introduction of management mechanisms and tools of a creative nature in the energy sector of Ukraine.

Reforming the energy sector is critical to providing better services to Ukrainian citizens and is directly related to reducing corruption, strengthening public finances, and improving the overall investment climate. This necessitates the provision of a stable and predictable investment environment.

In modern conditions, the management of industrial enterprises requires solving problems caused by both external and internal factors. Therefore, modernity requires the formation and implementation of a new concept of management of industrial enterprises through the use of innovative tools for solving problems that allow taking into account the changing trends of the internal and external environment and rationally responding to them.

Without the help of the government of Ukraine, which must make maximum efforts to stimulate technical and technological breakthroughs in the energy sector of the economy, it is impossible to ensure sustainable economic development. It is necessary to provide tax benefits for the implementation of large-scale projects for the modernization of production facilities.

In order to effectively stimulate the development of innovative potential as the basis of the investment environment, it is advisable to use both the internal capabilities of energy sector enterprises and to expand the opportunities for attracting investment resources, which is the basis for developing an algorithm for reforming combined energy security management scenarios as the basis for ensuring the national security of the state.

Key words: reform, energy sector of Ukraine, energy security, instability of the external context, energy efficiency, energy saving, energy resource, strategy.